Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

28. července 2016 *

„Řízení o předběžné otázce — Soudní spolupráce v občanských věcech — Nařízení (ES) č. 44/2001 — Příslušnost a uznávání a výkon soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech — Věcná působnost — Žaloba na vydání bezdůvodného obohacení — Bezdůvodné obohacení — Pohledávka vyplývající z neoprávněného vrácení pokuty za porušení práva hospodářské soutěže“

Ve věci C-102/15,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Fővárosi Ítélőtábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) ze dne 16. února 2015, došlým Soudnímu dvoru dne 2. března 2015, v řízení

Gazdasági Versenyhivatal

proti

Siemens Aktiengesellschaft Österreich

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení M. Ilešič, předseda senátu, C. Toader (zpravodaj), A. Rosas, A. Prechal a E. Jarašiūnas, soudci,

generální advokát: N. Wahl,

vedoucí soudní kanceláře: I. Illéssy, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 14. ledna 2016,

s ohledem na vyjádření předložená:

— za Gazdasági Versenyhivatal, L. Bakem, irodavezető (Jogi Iroda),

— za Siemens Aktiengesellschaft Österreich, C. Bán a Á Pappem, ügyvédek,

— za Maďarsko M. Z. Fehérem a G. Koósem, jakož i A. M. Pálfy, jako zmocněnci,

— za německou vládu T. Henzem, jakož i J. Kemper a J. Mentgen, jako zmocněnci,

— za italskou vládu G. Palmieri, jako zmocněnkyní, ve spolupráci s F. Varrone, avvocato dello Stato,

— za Evropskou komisi A. Tokárem a M. Wilderspinem, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: maďarština.

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 7. dubna 2016,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 5 bodu 3 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Gazdasági Versenyhivatal (úřad pro hospodářskou soutěž, Maďarsko) a společností Siemens Aktiengesellschaft Österreich (dále jen „Siemens“), který se týká žaloby na vydání bezdůvodného obohacení, kterou podal úřad pro hospodářskou soutěž proti této společnosti.

Právní rámec

Unijní právo

3 Body 7 a 19 odůvodnění nařízení č. 44/2001 uvádějí:

„7) Oblast působnosti tohoto nařízení by měla zahrnovat všechny hlavní věci spadající do oblasti občanského a obchodního práva kromě určitých přesně stanovených záležitostí.

[...]

19) Musí být zajištěna návaznost mezi Úmluvou [ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění následujících úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě] a tímto nařízením a musí být za tímto účelem stanovena přechodná ustanovení. Stejná potřeba návaznosti platí, pokud jde o výklad [uvedené] úmluvy Soudním dvorem [Evropské unie], a [...] protokol [ze dne 3. června 1971 o výkladu úmluvy ze dne 27. září 1968 Soudním dvorem o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1975, C 204, s. 28)], by měl zůstat použitelný i pro věci, které jsou již projednávány ke dni vstupu tohoto nařízení v platnost.“

4 Článek 1 odst. 1 tohoto nařízení vymezuje věcnou působnost tohoto nařízení následujícím způsobem:

„Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.“

5 Článek 2 odst. 1 uvedeného nařízení stanoví:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

6 Článek 5 téhož nařízení, který se nachází v oddílu 2 nadepsaném „Zvláštní příslušnost“ kapitoly II tohoto nařízení, stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována:

[...]

3) ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

[...]“

Maďarské právo

Zákon o nekalých praktikách

7 Ustanovení § 83 odst. 5 tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (zákon č. LVII z roku 1996 o zákazu nekalých obchodních praktik a praktik omezující hospodářskou soutěž) ve znění použitelném na spor v původním řízení, (dále jen „zákon o nekalých praktikách“) stanoví:

„Pokud je rozhodnutím úřadu pro hospodářskou soutěž porušena právní norma, a pokud má v důsledku toho účastník řízení nárok na vrácení zaplacené pokuty, je částka, která má být vrácena, navýšena o úrok, jehož výše odpovídá dvojnásobku platné základní sazby centrální banky.“

Občanský soudní řád

8 Podle § 130 odst. 1 písm. a) maďarského zákona o občanském soudním řádu odmítne soud žalobu jako nepřípustnou, aniž předvolá účastníky řízení, pokud se prokáže, že příslušnost maďarských soudů pro řešení sporu je vyloučena na základě ustanovení zákona nebo mezinárodní úmluvy.

9 Podle § 157/A odst. 1 písm. b) tohoto zákona, pokud není na místě odmítnout žalobu jako nepřípustnou bez předvolání účastníků řízení z důvodu uvedeného v § 130/A odst. 1 písm. a), avšak příslušnost maďarských soudů nevyplývá z žádného ustanovení, soud řízení zastaví, pokud žalovaná vznese námitku nepříslušnosti.

Občanský zákoník

10 Podle § 301 odst. 1 zákona č. IV z roku 1959, jímž se zavádí občanský zákoník, v případě peněžitého dluhu – není-li stanoveno jinak – musí dlužník zaplatit úroky ve výši základní sazby centrální banky platné poslední den před dotčeným kalendářním pololetím, ve kterém dojde k prodlení, i tehdy, pokud se jedná o jinak bezúročný dluh. Povinnost zaplatit úroky vzniká i tehdy, když dlužník prodlení odůvodní.

11 Podle § 339 odst. 1 tohoto zákoníku je každý, kdo protiprávně způsobí jinému škodu, povinen tuto škodu nahradit. Může se však zprostit odpovědnosti, prokáže-li, že jednal tak, jak lze za daných okolností obecně očekávat.

12 Ustanovení § 361 uvedeného zákona zní takto:

„1) Každá osoba, která získala bezdůvodně majetkový prospěch na úkor třetí osoby, je povinna jej vydat.

2) Pokud obohacení zaniklo před podáním žaloby na jeho vydání, není ten, kdo se obohatil, povinen ho vydat, ledaže

a) musel s povinností vydání počítat a lze jej činit odpovědným za zánik obohacení, nebo

b) se obohatil ve zlé víře.

[...]“

13 Podle § 364 téhož zákoníku je třeba ve všech ostatních otázkách uplatnit obdobně na bezdůvodné obohacení ustanovení týkající se náhrady škody.

Spor v původním řízení a předběžná otázka

14 Společnosti Siemens se sídlem v Rakousku byla úřadem pro hospodářskou soutěž uložena pokuta ve výši 159 000 000 maďarských forintů (HUF) (přibližně 507 000 eur) za to, že porušila ustanovení v oblasti práva hospodářské soutěže. Společnost Siemens zpochybnila tuto pokutu u maďarských správních soudů. Jelikož však takový opravný prostředek neměl podle maďarského práva odkladný účinek, tato společnost pokutu zaplatila.

15 Správní soud prvního stupně snížil výši pokuty na částku 27 300 000 HUF (přibližně 87 000 eur). Toto rozhodnutí bylo potvrzeno odvolacím soudem.

16 Na základě rozsudku správního soudu druhého stupně vrátil úřad pro hospodářskou soutěž dne 31. října 2008 společnosti Siemens částku ve výši 131 700 000 HUF (přibližně 420 000 eur), která představovala rozdíl mezi částkou pokuty, kterou tento orgán původně stanovil, a částkou určenou správními soudy v prvním a druhém stupni. Uvedený orgán rovněž zaplatil společnosti Siemens na základě § 83 odst. 5 zákona o nekalých praktikách částku ve výši 52 016 230 HUF (přibližně 166 000 eur) jako úroky z této částky.

17 V návaznosti na to, že úřad pro hospodářskou soutěž podal kasační opravný prostředek proti rozsudku odvolacího správního soudu, Kúria (Nevyšší soud, Maďarsko) však rozhodl, že původně uložená pokuta byla odůvodněná. V důsledku toho společnost Siemens vrátila dne 25. listopadu 2011 úřadu pro hospodářskou soutěž částku ve výši 131 700 000 HUF, přičemž odmítla vrátit částku ve výši 52 016 230 HUF odpovídající úrokům zaplaceným tímto orgánem.

18 Dne 12. července 2013 podal úřad pro hospodářskou soutěž k Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) na základě § 361 odst. 1 občanského zákoníku žalobu na vydání bezdůvodného obohacení, jejímž předmětem bylo vrácení této částky 52 016 230 HUF, navýšené o úroky z prodlení od 2. listopadu 2008, tj. prvního pracovního dne následujícího po dni neodůvodněného zaplacení částky ve výši 131 700 000 HUF společnosti Siemens.

19 Tento orgán rovněž požadoval, aby mu Siemens vrátila částku ve výši 29 183 277 HUF (přibližně 93 000 eur) odpovídající úrokům vypočtených z částky 131 700 000 HUF za období od 2. listopadu 2008 do 24. listopadu 2011, tj. dne před datem vrácení této posledně uvedené částky úřadu pro hospodářskou soutěž, a uvedl, že mu v tomto období náležela, jelikož jeho původní rozhodnutí bylo prohlášeno za platné s účinností *ex tunc*.

20 Úřad pro hospodářskou soutěž uvedl před Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti), že bezdůvodné obohacení spadá do oblasti kvazideliktní odpovědnosti, takže zvláštní pravomoc stanovená v čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 je v projednávaném případě použitelná.

21 Společnost Siemens vznesla námitku nepříslušnosti, kterou požadovala zastavení řízení, přičemž uvedla, že čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 není v projednávaném případě použitelný, a že tedy podle čl. 2 odst. 1 tohoto nařízení jsou příslušné k rozhodnutí ve věci v původním řízení soudy rakouské, a nikoli maďarské.

22 Poté, co Fővárosi Törvényszék (soud hlavního města Budapešti) vyhověl usnesením ze dne 12. června 2014 námitce nepříslušnosti, podal úřad pro hospodářskou soutěž proti tomuto usnesení odvolání k předkládajícímu soudu.

23 Posledně uvedený soud uvádí, že judikatura Soudního dvora, zejména pak rozsudek ze dne 18. července 2013 (ÖFAB (C-147/12, EU:C:2013:490), neposkytuje jednoznačná vodítka k tomu, aby mohl rozhodnout, zda mají maďarské soudy podle čl. 5 bodu 3 nařízení zvláštní příslušnost k rozhodnutí takového sporu, jako je spor dotčený v původním řízení, či nikoli. Má za to, že pohledávku, kterou úřad pro hospodářskou soutěž uplatnil vůči společnosti Siemens, není smluvní pohledávkou. Naproti tomu se domnívá, že použití pravidla o zvláštní příslušnosti uvedeného v tomto ustanovení nelze vyloučit.

24 Uvedený soud se zejména táže, zda zásada autonomního, avšak restriktivního výkladu, který se použije ohledně čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001, musí být vykládána v tom smyslu, že umožňuje použít toto pravidlo o zvláštní příslušnosti v takové věci, jako je věc v původním řízení, v níž je odpovědnost žalované založena výhradně na bezdůvodném obohacení, a nikoli na existenci pochybení nebo na jiném důvodu zakládajícím odpovědnost.

25 Za těchto podmínek se Fővárosi Ítélőtábla (odvolací soud hlavního města Budapešti, Maďarsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Spadá pohledávka, která má svůj původ ve vrácení pokuty, která byla uložena v řízení v oblasti hospodářské soutěže a zaplacena účastníkem řízení se sídlem v jiném členském státě – kterému byla pokuta vrácena, avšak toto vrácení se později ukáže jako neoprávněné – a kterou úřad pro hospodářskou soutěž uplatňuje proti dotčenému účastníkovi řízení za účelem vrácení úroků, které dotčenému účastníkovi řízení uvedený orgán zaplatil v souladu s tím, co právní úprava stanoví pro případ vrácení, do oblasti věcí týkajících se jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání podle čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001?“

K předběžné otázce

26 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že do oblasti věcí týkajících se jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání ve smyslu tohoto ustanovení, spadá žaloba na vydání bezdůvodného obohacení, kterou se úřad pro hospodářskou soutěž členského státu snaží získat od společnosti se sídlem v jiném členském státě vrácení úroků, které této společnosti zaplatil na základě rozhodnutí správních soudů prvního členského státu o snížení pokuty, která byla uvedené společnosti tímto orgánem uložena, přičemž Nejvyšší soud následně toto posledně uvedené rozhodnutí zrušil a znovu stanovil původní výši této pokuty.

27 Úvodem je třeba přezkoumat, zda taková žaloba spadá do věcné působnosti nařízení č. 44/2001.

28 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v rozsahu, v němž nařízení č. 44/2001 nahradilo Úmluvu ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, ve znění následujících úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě (dále jen „Bruselská úmluva“), platí výklad ustanovení této úmluvy podaný Soudním dvorem rovněž pro ustanovení uvedeného nařízení, pokud lze ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenná (rozsudek ze dne 14. listopadu 2013, Maletic, C-478/12, EU:C:2013:735, bod 27 a citovaná judikatura).

29 Jak tedy vyplývá z čl. 1 odst. 1 nařízení č. 44/2001, působnost tohoto nařízení je stejně jako působnost Bruselské úmluvy omezena na pojem „věci občanské a obchodní“.

30 Jelikož musí být zajištěno, aby z nařízení č. 44/2001 vyplývaly pro členské státy a dotčené osoby v co nejvyšší možné míře stejná a jednotná práva a povinnosti, je nutné pojem „věci občanské a obchodní“ nevykládat jako pouhý odkaz na vnitrostátní právo jednoho z dotčených států. Uvedený pojem musí být považován za pojem autonomní, který je nutno vykládat s ohledem na cíle a systém uvedeného nařízení, jakož i na obecné zásady vyvozené ze všech vnitrostátních právních řádů (rozsudek ze dne 23. října 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, bod 24 a citovaná judikatura).

31 Za účelem určení, zda dotčená oblast spadá do působnosti tohoto nařízení, je nutné zkoumat prvky, které charakterizují povahu právních vztahů mezi účastníky sporu a předmět tohoto sporu (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 11. dubna 2013, Sapir a další, C-645/11, EU:C:2013:228, bod 32 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 12. září 2013, Sunico a další, C-49/12, EU:C:2013:545, bod 33 a citovaná judikatura).

32 Soudní dvůr tak měl za to, že ačkoliv určité spory mezi orgánem veřejné správy a osobou soukromého práva mohou spadat do působnosti nařízení č. 44/2001, je tomu jinak, jestliže orgán veřejné správy jedná v rámci výkonu veřejné moci (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 11. dubna 2013, Sapir a další, C-645/11, EU:C:2013:228, bod 33 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 12. září 2013, Sunico a další, C-49/12, EU:C:2013:545, bod 34).

33 Za účelem určení, zda tomu tak je v takovém sporu, jako je spor v původním řízení, je tedy třeba určit právní vztah mezi účastníky sporu a posoudit základ podané žaloby a podmínky jejího podání (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 15. května 2003, Préservatrice foncière TIARD, C-266/01, EU:C:2003:282, bod 23; ze dne 11. dubna 2013, Sapir a další, C-645/11, EU:C:2013:228, bod 34, jakož i ze dne 12. září 2013, Sunico a další, C-49/12, EU:C:2013:545, bod 35).

34 V tomto ohledu je třeba uvést, že i když soukromoprávní žaloby podané v souvislosti s vymáháním práva hospodářské soutěže spadají do působnosti nařízení č. 44/2001 (v tomto smyslu viz rozsudky ze dne 23. října 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, bod 28 a citovaná judikatura, jakož i ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, bod 56), je naproti tomu evidentní, jak uvedl generální advokát v bodě 34 svého stanoviska, že pokuta uložená správním orgánem při výkonu regulačních pravomocí, které mu byly svěřeny v rámci vnitrostátního práva, spadá pod pojem „věci správní“, které jsou z působnosti nařízení č. 44/2001 vyloučeny podle čl. 1 odst. 1 tohoto nařízení. Tak je tomu zejména v případě pokuty uložené kvůli porušení ustanovení vnitrostátního práva zakazujících omezení hospodářské soutěže.

35 Ačkoli se spor v původním řízení netýká v projednávaném případě přímo pokuty, kterou úřad pro hospodářskou soutěž uložil společnosti Siemens kvůli porušení ustanovení v oblasti práva hospodářské soutěže, nic to nemění na tom, že tento spor je neodmyslitelně spojen s touto pokutou a se sporem mezi účastníky řízení, pokud jde o legalitu této pokuty. Pohledávky uplatněné úřadem pro hospodářskou soutěž v rámci uvedeného sporu jsou totiž založeny na skutečnosti, že uvedenou pokutu nejprve společnost Siemens zaplatila, následně ji tento orgán na základě rozhodnutí správních soudů v prvním a odvolacím stupni o snížení výše pokuty částečně vrátil a nakonec ji Siemens na základě rozhodnutí Kúria (Nejvyšší soud) o potvrzení původní pokuty opět zaplatila v plné výši.

36 Co se týče pohledávky odpovídající úrokům, které úřad pro hospodářskou soutěž zaplatil společnosti Siemens v okamžiku částečného vrácení pokuty, tj. částky ve výši 52 016 230 HUF, je třeba konstatovat, že jak uvedl generální advokát v bodě 39 svého stanoviska, tato pohledávka vznikla automaticky na základě § 83 odst. 5 zákona o nekalých praktikách.

37 Z maďarské správní procesní praxe patrně vyplývá, že pokaždé, kdy je pokuta uložená uvedeným úřadem zrušena nebo snížena správními soudy, dotčený podnik obdrží úroky na základě § 83 odst. 5 zákona o nekalých praktikách, tj. úroky, které tentýž úřad poté požaduje zpět v případě, že je pokuta později znovu stanovena v původní výši.

38 Z toho vyplývá, že spor v původním řízení, v němž úřad pro hospodářskou soutěž požaduje po společnosti Siemens, aby zaplatila pohledávku, která vyplývá z pokuty, kterou uložil tomuto podniku, spadá do oblasti správních věcí.

39 Skutečnost, že úřad pro hospodářskou soutěž podal proti společnosti Siemens žalobu k maďarským civilním soudům, v tomto ohledu na této skutečnosti nic nemění.

40 Z tohoto důvodu Soudní dvůr rozhodl, že bez ohledu na povahu řízení, které mu umožňuje vnitrostátní právo, skutečnost, že žalobce usiluje o náhradu nákladů na základě pohledávky vyplývající z aktu veřejného orgánu, postačuje k učinění závěru, že jeho žaloba je vyloučena z působnosti Bruselské úmluvy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. prosince 1980, Rüffer, 814/79, EU:C:1980:291, bod 15).

41 Navíc, a na rozdíl od věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 11. dubna 2013, Sapir a další (C-645/11, EU:C:2013:228), v níž se jednalo o žalobu na vrácení přeplatku zaplaceného omylem správním orgánem, pohledávka dotčená v původním řízení nebyla společnosti Siemens zaplacena omylem, nýbrž vznikla ze zákona použitelného na správní řízení dotčené v původním řízení.

42 Z toho vyplývá, že taková žaloba na vydání bezdůvodného obohacení, jako je žaloba dotčená v původním řízení, nespadá do působnosti nařízení č. 44/2001.

43 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na předběžnou otázku odpovědět tak, že taková žaloba na vydání bezdůvodného obohacení, jako je žaloba v původním řízení, která má svůj původ ve vrácení pokuty uložené v rámci řízení v oblasti práva hospodářské soutěže, nespadá pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu článku 1 nařízení č. 44/2001.

K nákladům řízení

44 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

Taková žaloba na vydání bezdůvodného obohacení, jako je žaloba v původním řízení, která má svůj původ ve vrácení pokuty uložené v rámci řízení v oblasti práva hospodářské soutěže, nespadá pod pojem „věci občanské a obchodní“ ve smyslu článku 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Podpisy.